

Oieregiko testu berriak

FRANTZISKO ONDARRA

0. Abstract

This essay deals with some Basque texts recently found in Oieregi, a village of Navarre in the Bertizarana valley. They are contemporary to the Narbarte y Oieregi ones, already published in this journal (1989, 701-755) and so they belong to the nineteenth century.

We suggest that both the former and the latter were written by the same copyist and belong to the same author. Our assumptions are based upon the kind of material used, mode of writing and their similarities in the usage of language.

Aldizkari honetan¹ eman genituen ezagutzera Narbarte eta Oieregin, Nafarroako Bertizarana izeneko haranean dauden herrietan, aurkituak izan ziren XIX. mendearen hasiera aldeko euskuidatziak, *Narbarte I*, *Narbarte II* eta *Oieregi* izenak eman genizkienak. Oieregiko parroku den on Juan Izetari esker, herri horretan dagoen beste testu bat ematen dugu argitara, *Oieregi II* deitzen duguna.

Argitaratu genituen testuak, gure ustez, XIX. mendearen lehen laurdenekoak dira. Aldatzailea, ez ginen ausartu esatera nor zen egilea, Miguel Francisco de Etulain da, beste batek laguntzen diola *Narbarte I* eta *Oieregi-n*. *Oieregi II-n* ere aldatzailea Etulain da, eta pentsa genezake bera dela guztien egilea, ez bakarrik aldatzailea. Gure iritziz, *Oieregi II* beste idatziak baino lehenago egina da eta besteek hemendik edan dute eta hau izan dute harrobitzat. Oroitu behar dugu *Narbarte I* eta *Narbarte II* Oieregin izan zirela Etulain bertako parrokuak idatziak.

1. Eskuidatzia

Bergamioz estalitako liburutxo bat da, neurri hauek dituela: 117 mm. luze eta 60 zabal. Orrialdeak 2 z/g., 1-205 eta 1 z/g. dira, horietatik zenbait zuri daudela: zortzi hasieran eta azkenekoa. Zenbakiz horniturik, bi aldeetatik zenbaturik, daude 1-205 orrialdeak. Hari zuriz daude orrialdeak loturik. Ur marka honela dago osatua: Bi zirkulo kontzentriko, horien artean OSP irakurtzen dela; beraz, *Ospital General de Pamplona*. Zirkuloen barruan lehoia izan ohi den irudi bat agertzen da eta irudiaren

(1) Frantzisko Ondarra, "Nafarroako Bertizaranan aurkitutako euskal testuak", *ASJU* XXIII-3 (1989), 701-755.

parean goiko aldetik koroa bar. Ur marka hori ikusten da baita ere *Oieregi* izena eman genion testuan² eta "Goñerrin aurkitutako beste sei testu laneko" 1. testuan³. Idatzaren goiko bazterrean, liburua zabalik dugula aurrean ditugun bi orrialdeetan banaturik, dagokion gaiaren titulua ageri da liburuan barrena.

2. Edukia

1. *Calvariotoaco Estacioac* (7-59); 2. *Jesu Christoren Pasio Sandua* (59-77); 3. *Becatu mortalaren gaistoa; eta Graciaren ona* (77-85); 4. *Gure Jaun Soberanoa Aldarian Manifesto dagonian, cantatudaitezquen versoac* (86-95); 5. *San Jose gloriosoaren Novena* (96-152); 6. *Misterioac* (153-181); 7. *San Jose gloriosoaren Novenan cantadaitezquen versoac* (182-189); 8. *Salvia* (189-191), 9. *Nola erresucitatučen Jesuchristo* (192-205).

Gai horietako gehienak *Narbarte I* eta *Oieregi*-n daude, *ASJU*-n⁴ ikus daitekeen bezala: 1, 2, 3 eta 8 garren testuak *Narbarte I*-n, eta 4 ta 7 garrenak⁵ *Oieregi*-n. Berriak beraz, 5, 6 eta 9 garrenak dira. Hala ere, *Calvariotoaco Estacioac* izenekoa ez da berdina bere zati guztietan *Narbarte I*-eko osagaiekin, *Ofrecimentua* eta *Oracioa* arras desberdinak direla. Bestalde, egia esan, Iberon arkitua izan zen eta *FLV*-en⁶ argitaratutako *Gurucetaco Estacioa*-n *Ofrecimentue* esaten zaion zatia edukian berdina da *Oieregi II*-ko *Ofrecimentua* ta *Oracioa* deituekin, baina *Oieregi II*-n beste modu batera daude tajutuak eta laburrago dira. Hona hemen adibide bat adierazi nahi duguna ulertzeko:

Oieregi II

O Jesus dulzia! Ceñ Caridade andiarequin eracustendigu. Cerura vidia! Ematendigularic doctriña cere vici moduarequin, sofridezagun gusto andiarequin gueren trabajuen mortificacioac, eta eracustendigularic cere itz amorosoequin, nola gure nigarrac izanbiarduten fructuz betiac, gueren becatuen gatic mereciguintuen penac vrzeco! Suplicatzendizigu Jesus guria, diguzun zure gracia; asistizaguzu, logradezagun zure gloria. Amen. (33-35. or.)

Ibero

O, Jesus Asuri paciencia gustis anditacoa! ceñ masedumbre andiarequi sujetatuciñe ceure esayen furitari, ceinec bulcaldi andiarequi egoci baicinduste lurrera, eguiten zutelaric irri burla, eta escarnio zure pena eta trabajues: Otoiz eguiten dizut, Jauna, concedizadazun dicha merejizeco nic errecevidechadan neure gorpuzean golpeac, eta atropellamentuac, zuc ceurean padecitu-cinduce-nac; eta perseguičen banautere ezniadiela izulio ioren contra, atropellacen banautere eramozadan paciencierequi, pagacen ditudalaric neure culpac mundu ontan, vercean gozadezadan cure presencia dulcea. Amen (*FLV*, 1988, 150)⁷

(2) Ondarra, *Nafarroako*, 702h. or.

(3) Frantzisko Ondarra, *FLV* xxiii, 57 (1991), 131h. or.

(4) Ondarra, *Nafarroako*, 731-741. eta 744h. or. *Narbarte I*-ekoak, eta 747-750. or. *Oieregi*-koak.

(5) *Josefen atseguñac* titulua eman genion lan horretan.

(6) Jesús Arraiza Frauca, "Ibero. Vía Crucia en bascuence de comienzos del siglo xix", *FLV* xx, 51 (1988), 143-154. or.

(7) Eskuidatziaren fotokopiaz baliatu gara.

3. Hizkuntzaren inguruan

Grafia, fonetika, morfologia, sintaxia, etab. argitaratuak ditugun Etulainen beste testuetakoak bezalakoak dira, eta ez dugu hemen errepikatuko horiei buruz idatzia. Baina lehengo eta oraingo testuen ahaidetasuna eta berdintasuna erakusteko moldatu ditugu hiztegi labur bat eta adizkitegi bat.

4. Gure lana

Hitz hasieran ageri den *Y*- grafema, bokala denean, *I*- grafemaz baliaturik ematen dugu kontsonante aurrean; eta *V*- grafema, bokala dena, *U*- bilakaturik idazten dugu.

Latinezko okerrak zuzendurik ematen ditugu, eta sartu dugun hizkia, letra baten falta izaten bait da, kortxete barruan ipintzen dugu.

Guk lehen argitaratua bada testua, es dugu orain berriz ematen. Baina, goian esan dugu arrazoiarengatik, *Calvariotaco Estacioac*-ek dituen *Ofrecimentua* eta *Oracioa* izeneko osagaiak ematen ditugu. Argitaratzen dugu ere 7. testua, edo *San Jose gloriosoaren Novenan cantadaitezquen versoac*, ezin izan bait genuen osorik argitaratu, papera hautsirik zegoelako.

Testuekin batera, ageri dira Hiztegia eta Adizkitegia atalak, horiek gorpuzteko hitzak eta adizkiak hitz lauz dauden izkribu berrietatik biltzen ditugula, alegia *San Jose gloriosoaren Novena* eta *Misterioac* atalaren azpiatala den *Explicazendire Misterioac*-etik.

5. Argitaratu ez duguna

Testu berriak aurkeztu baino lehen nahi ditugu plazaratu, berriz argitaratu ez ditugun testuetan dauden aldaera nagusiak, *Narbarte I* eta *Oieregi*-rekin erkaturik.

Argitaratu gabe uzten ditugun *Oieregi II*-ko (O) *Calvariotaco Estacioac*-en zatietan hauek ikusten ditugu: "ruena" eta *Narbarte I*-n (N)⁸ "ttuena" 3. estazioan; O-n *topatu* eta N-n *arquittu* 4.ean; O-n "guelditu" eta N-n "gueldittu" 4.ean; "azian" eta "atzian" 4.ean; "garbitu" eta "garbittu" 6.ean; "Cegon" eta "Zagon" 6.ean; "arpeguia" eta "arpeguia" 6.ean; "guelditu" eta "gueldittu" 6.ean; "ain" eta "aiñ" 8.ean; O-n "Emen bilusizuten bere tresenetatic" eta N-n "Emen quenducitiozten bere soñecoac" 10.ean; O-n "Emen Maria Santisimac adoratzuzuen bere Seme maitiaren gorpuz Sandua" eta N-n "Emen gueldittucen penaz, eta pesalumbrez beteric, bere bacartasunian Jesusen Ama maitia" 13.ean; "erauiric" eta "erautsiric" 13.ean; "izic" eta "itzic" 13.ean; "oroituric" eta "oroitturic" 14.ean; "oberena" eta "obrena" 14.ean.

Jesu Christoren Pasio Sandua-n hauek ikusi ditugu: O-n "echian" eta N-n⁹ "ichian" 2. bertsoan¹⁰; "teztuzu" eta "Ta eztuzu" 2.ean; "eguinagatic" eta "eguiña gatic" 2.ean; "Aranzazco" eta "Aranzeco" 3.ean; "dio" eta "di-o" 3.ean; "deseazen" eta "deseatzen" 4.ean; "Enfin" eta "Enfiñ" 5.ean; "Erreguiña" eta "Erreiña" 6.ean; "Cerucua" eta "Cerucoa" 6.ean; "sabelecuā" eta "sabelecoa" 6.ean; "zaituzte" eta "zaittuzte" 9.ean; "Yaunac" eta "Jaunac" 11.ean; "renditu" eta "rendittu" 11.ean; "afligituric" eta "afligitturic" 12.ean; "Calvarioco" eta "Galvarioco" 12.ean; "Itze-equin" "Itzi-

(8) Ondarra, *Nafarroako*, 731-737. or.

(9) Ondarra, *Nafarroako*, 737-740. or.

(10) Bertsoak zenbatu gabe daude *Oieregi II*-n.

equin" 13.ean; "itzeequin" eta "itziequin" 14.ean; "iten" eta "itten" 15.ean; "tuzte" eta "ttuzte" 16.ean; "duelaric" eta "du-elaric" 16.ean; "deseo" eta "deseyo" 18.ean; "duela" eta "du-ela" 19.ean; "biotzetic" eta "biozetic" 21.ean; "viciic" (sic -c) eta "vici" 22.ean.

Becatu mortalaren gaistoa; eta Graciaren ona-n hauek: O-n "permittedu" eta N-n¹¹ "permittedu" zenbatu gabe dagoen hasierako bertsoan; "ditu" eta "dittu" 3.ean; "etez" eta "eta ez" 5.ean; "Enfin" eta "Enfiñ" 8.ean; "gaiz" eta "gaitz" 8.ean; "gaiza" eta "gaitza" 8.ean; "duenac" eta "du-enac" 12.ean; "barcacioarequin" eta "barcacioarequin" 14.ean.

Gure Jaun Soberanoa Aldarian Manifesto dagonian, cantatudaitezquen versoac-en hauek: *Oieregi* II-n "Atzeuden" (sic A-), *Oieregi* I-n¹² "Etzeuden" 3. bertsoan; *Oieregi* II-n *zuria*, bestean hitz hori falta da, papera hautsirik, 3.ean; *Oieregi* II-n *gueroztic egoimnitzaque*¹³, bestean ezer ez, papera hautsirik, 6.ean; batean *amarez*, bestean hitz hori falta, papera hautsirik, 6.ean; "aranzequin" eta "arantzequin" 8.ean; "nigar" eta "negar" 8.ean; "bear" eta "bebar" 9.ean; "nequeen" eta "nequen" 9.ean.

Salvia-n hauek: *Oieregi* II-n "vicitza", *Narbarte* I-n¹⁴ "viciza"; "izulitzatzu" eta "itzulitzatzu"; "bedicatu" eta "bedicatu".

Calvariotaco estacioac.

*Ofrecimentua*¹.

Nere dulce Jesus ona! Pasatu nai izanducenuena Calvarioco vide trabajuz [9]² betericaco vra nere amorioa gatic, afligituric, eta necaturic Guruziaren pisu icaragarrarequin; nere gatic vide gaisto ontan padecitucenuenaren honran, ta alabanza, ofrecimentizut Calvarioco vide ontan emanaitudan pausu guciac, vnituric zure merecimentu infinitoquin. [10] Eta daucat intencio irabazteco Aita Sanduac concedituruzten Indulgencia guciac devocioarequin exercicio Sandu au eguitendutenei. Eta ontaraco otoiz eguitendizut hec erremediatu naituzten necesidade hequen gatic; eta gucia aplicazendut zure gustoraco, eta nere obligaziozco Purgatorioco animen favoretan. [11] Emanzadazu, Jauna, zure gracia zuri ontan gustoa emateco. Amen.

Lembicico estacioa.

*Oracioa*³.

O Jesus inocentia! Nere amorioa [13] gatic nai izanducenuen saldua izatia, preso artua, eta eramana Anas, Caifas, Herodes, eta Pilotosen Tribunaletara! An azotatu izanduciñen crueldade andiarequin; sentenciatucinduzten ilzera; iduquicinduzten Barrabas baño gaistoagotaco. Iguzu, Jauna, gracia, pacienciarequin [14] sufrizeco

(11) Ondarra, *Nafarroako*, 740h. or.

(12) Ondarra, *Nafarroako*, 740h. or.

(13) Lerro amaian dago *egoim-* eta hurrengo lerroan *nirzaque*.

(14) Ondarra, *Nafarroako*, 744h. or.

(1) Estazioen aurretik dago pasarte hau.

(2) Eskuidatziiko orrialde zenbakia da hau.

(3) Hemendik aurrera beti *Oracioa* da, eta bukaeran *Azqueneco Oracioa*.

humildadez beteric, mundu onetan guertazenzaizquigun naigabiac, deshonorac, eta castigoac gueren becatuen satisfaciotan, logradezagun zu icustia Ceruan. Amen.

Bigarren Estacioa.

Jesu Christo gure Jauna! Onberze [16] amorioarequin artucenuen esqueroztic Guruze Sanduaren pisutasuna, gure becatuen gravedadia arinzia gatic. Suplicazendizugu Jauna, iguzun gracia vorondate osoarequin ardezagun penitencia; eta gure biotzac eztezan izan consoloric mundu ontaco ondasunetan, baicic izandadiela Jauna, gure consolu gucia zurequin Guruzian [17] penacia. Au izanbedi gure consolua, eta Gloria. Amen.

Irugarren Estacioa.

Jesu Christo gure Jauna! Ceñ andia den gure becatuen pisutasuna! Ceñ larriac gure maldadiac! Bada hequen cargac obligatuzaitu lurraren contra erorzera, Jaun Soberanoa. Cer caltiac eguinbidetuzte [19] anberze becatuac gure animetan, zu ontara obligatuzaituztenian? Jauna iguzu gracia, ezaguzeco gueren becatuen gravedadia, eta nigar biotzez eguitemco, guisortan mercedezagun zure gracia, eta aren medioz Ceruco Gloria. Amen.

Laugarren Estacioa.

O Erreguiña Soberana Aingueruena! Tristurac betericaco Andre ona! O Ama mundu ontaco afligituena! Ceñ traspasaturic guelditucen zure biotza dolorez, icusicenuenian ala maltrataturic zure Seme maitia! Alcanzazaguzu Ama maitia gracia, zure servizuan empleazeco alibiazentugularic zure [33] trabajuac. Iguzu Maria Santissima licencia arzeco humildadez beteric Guruze Sandua, alibiadetzagun zure Semiaren penac, vide artaz logradezagun zure Gracia, eta guero Geruco Gloria. Amen.

Vorzgarren Estacioa.

O gure Erredentoria! [24] Cenbat trabajurequin arquizenciñen, consideratuzutenian Yudo gaistoac, eciñela allegatuco Calvariora viciric! Etzizuten Cirineoa eman lagunzataco lastimazencirelaric zure trabajuaz; baicic beren errabia cumpliziagatic, quenzencizutelaric afrenta andiogoarequin vicia. Iguzu Jauna, gracia zuri agradezeco, intencio onarequin eguindetzagun obra onac, [25] eta ez munduarequin ongui etorziagatic; bada mundu ontan eguitenbadugu zure gustoa, esperadezaquegu icustia zure Gloria. Amen.

Seygarren Estacioa.

O Jaun Soberanoa, piedade guciz [27] betia! Nolaco trabajurequin cinduacin icerdien lecuan odola cere arpequi sandu artatic isurzencenuenian; izan gabe lagunic zure arpegui sandu ori garbizeco, eta iduquiric cere escuac loturic! Bada icusiric Veronicac zure arpegui sandua odolez beteric, lastimazencelaric zutaz, garbitucizun pañueloaz, ematencenilaric pagua [28] cere arpegui sanduaren semejanza marcazia-

requin. Iguzu, Jauna, gracia, gueren biozetan marcatu-ric iduquidetzagun zure penac, eta orien medioz logradezagun icustia zure arpegui sandua Ceruan. Amen.

Zazpigarren Estacioa.

O Jesus dulzia! Cenbateco pacienciarequin sugetatucifien cere etsay gaisto hequen ira furiosoa sufrizera; ceñen crueldade andiarequin eroriatzencinduzten lurrera, osticazencinduztelaric, iduqui gabe penaric zure trabajuaz! [31] Concedizaguzu, Jauna, dicha gueren gorpuzetan errecibitzeco zuc artucintuen golpiac; eta iguzu gracia, persequizenbagaituzte, ez erresistizeco, eta osticazenbagaituzte, pacienciarequin sufrizeco; vide artaz erdisidezagun zure gracia, eta guero Ceruco Gloria. Amen.

Zorcigarren Estacioa.

O Jesus dulzia! [34] Ceñ Caridade andiarequin eracustendiguzu Cerura vidia! Ematendiguzularic doctriña cere vici moduarequin, sofridetzagun gusto andiarequin gueren trabajuen mortificacioac, eta eracustendiguzularic cere itz amorosoequin, nola gure nigarrac izanbiarduten fructuz betiac, gueren becatuen gatic mereciguintuen penac vrzeço! Suplicatzendizugu [35] Jesus guria, diguzun zuren gracia; asisti-zaguzu, logradezagun zure gloria. Amen.

Bederazigarren Estacioa.

O Amorio guçiz [37] betericaco Jauna! Iru aldiz eroricifien Guruze Sanduarequin; gueldizencifelaric obligaturic ematera lurraren contra cere ago amorosoarequin, izangabe lagunic chutizeco luffretic; ibilliatzencinduztelaric arrastaca, piedaderic iduqui gabe zurequin. Iguzu, Jauna, gracia, arinzeco zure Guruze pisua, emendazentugularic [38] gueren culpa graviac; eguitendugularic penitencia eguiatzeoa; guisortan erdisidezagun zure gracia, eta areñ medioz Ceruco Gloria. Amen.

Amargarren Estacioa.

O Jesus inocentisimoa! [40] Ceñ andia een zuc artucenuen lotsa, icusicenuenian cere gorpuz sandu ori bilusiric amberze yendeen aurrian! Eta ceñ dolore andiac artucintuen asicireñan bilusten zure veztidura sagratu hec, sarturic baizauden cere lllaga lastimoso hetan! Suplicazendizugu, Jaun Soberanoa, iguzun [41] gracia, bilusteco gueren vicio, eta maldadetatic, eta beffitudezagun doloria zu ofendituaz biarduguna. Iguzu Jauna, gracia, izateco participante zure penetan; guero gozadetzagun betico consoluac. Amen.

Amecagarren Estacioa.

O Jesus dulcisimoa! Emen asiciren cumplizen cere vici guciñan izanducintuen deseyoac arzeco Guruze Sandua. [44] Arquizenzara ya cere consolu guciñ betericaco guaze ortan! Baña, ay gure Jesus dulzia! Cenbateco indarrarequin yostecituzten zure escu, ta oiñ soberanoac! Cer crueldadiarequin tirazencioten zure gorpuz sanduari, aterazencitioztelaric ezur guciac beren lecueticac! Ay prenda gufe biozecua! Iguzu,

Jauna, gracia, guc gueren [45] animac yosiric iduquizeco zurequin batian Guruze Sanduan. Eztugu nai Jauna, mundu onetan berze consoluric, baicic zurequin penazia. Au izanbedi gure consolu, eta gloria. Amen.

Amavigarren Estacioa.

Ay gure Jauna! Nola consolatucodire gure animac? Ay gure Jesus maitia! Noraco dire gure biotzac? Ay gure Jesus ona! Nola vicieogara [48] gu, zu izanic gure consolua, eta vicia, icustenbazaitugu illic? Nola eztiotegu ematen eriozia gueren becatuei, izanic hec gure Erredentoriari quenduciotenac vicia? Ay Jesus! Nola zaticazen eztire, gure biotzac, icusiric gure gatic anberze trabaju pasatuduzula! Acabatu-bedi Jauna, gure vici modu gaistoa; [49] acabatubeitez gure gustoac, icusiric zu trabajuz beteric; solamente trabajuac izanbeitez gure gustoa, gure consolu, eta gloria. Amen.

Amairugarren Estacioa.

O Erreguiña Soberana Aingueruena! O Ama Jesu Christorena! Iducazu gutaz misericordia, zure biotzac izanduzuen dolore andi aren gatic, icusicenuenian cere Seme maitia [52] cere besotan illic, Suplicazendizugu Maria Santisima diguzun dicha nigar eguiteco zurequin batian. Damuturic gaude, icusiric gure becatuen gatic arquizenzarella cere Seme maitia gabe. Argatic gaude nigarrez, deseazendugularic barcamentua, eta gracia, eta Ceruco Gloria. [53] Amen.

Amalugarren Estacioa.

Jesu Christo gure Jauna, adorazendugu [55] devocio, eta erreverencia aldugun andienarequin zure gorpuz llagatua, eta gure amorioa gatic errecibitucintuen llaga santisimo hec; eta suplicazendizugu Jaun misericordioso, gure eriozeco ordua allegatu baño lenago, diguzun gracia viciezecco illic bagueunde bezala mundu [56] ontaraco. Guisortan menospreciazen tugularic gueren inclinacio gaistoac, estimadegun solamente zure Divina Magestadia; eta eztadiela gure gustoa izan berzeric, baicican zure legue Sandua cumplizia, eta conformazia zure vorondate sanduarequin. Amen.

Azqueneco Oracioa.

Jaun piadosisimoa! [58] Zure Pasio Santisimoa gatic; Maria Santisimaren pena, eta Doloreen gatic: Sandu gucien mercedentuen gatic, suplicazendizugu errecibizazun gure devocio labur au. Eta baldin deustan faltatubadugu, barcazaguzu barcazalia zaren bezala Aitaren, eta Espiritu Sanduaren [59] companian dembora gucietan. Amen.

[96] San Jose gloriosoaren Novena.

*Lembicico egunian Novena principiazenduenac leitudezaque, denac
adidezaqueten guisa [97] seguitzenden:*

Advertencia.

San Jose gloriosoaren Novena eguitenda aguiz comun Marchoan. Bada orgatic eguindaiteque noiznai vrtiaren barrenian ere, obequi eldubaldinbada. Novenaren [98] bederazi egun hoc izanbiardute besta, eta devociozco egun andi bazuec, San Josepen honran, ta alabazan ongui empleatuac Sandu glorioso oni cifiezco devocioa diotenendaco. Denbora ontan procuratubiardu bacoachac, bere posibilidadiaren [99] conforme, limosna bat eguitia iru Pobre diferentei: Guizon bati, Andre bati, eta Mutico gazte bati: Guizonac errepresentatuodu S. Jose; Andriac Ama Virgifiña; eta muticuac Jesus Santisimoa aurra cenian. Eta ala mutico pobriari eguitenzayon limosna izanenda [100] Jesus Divinoaren honran, ta icenian; Andriari eguitenzayona, izanenda Maria Santisimaren honran ta alabazan; eta Guizonari eguitenzayona izanenda S. Jose gloriosoaren honran, ta alabazan.

Limosna genero au valiatucizayon anberze [101] Valenciaco Mercatari bati, ecen San Vicentec contazenduen bezala, arquizencelari eriozeco orduan Mercatari au, apareciticuzaizquion irurec, Jesus, Maria, eta Josep visita eguitera, eta consolazera. Ya pensa cenbat alegratucocen, eta cer consolua artuozuen trance icigarri [102] artan! Bada limosna au orobat eguindaiteque Ama Virgifiñaren besta principaletan ere.

Beti ere bai, baña principalqui bederaci egun hotan cuidatubiardu Novena au ongui eguin naiduenac anitz, eztadien conciencia manchatu ciquintasunaren batequin, edo desonestidazco becaturen [103] batequin, ez itzez, ez obraz, ta ez pensamentuz. Bada Sandu glorioso au ala vicitucen garbiqui bere vici gucian desonestidazco becatuic eguin gabe. Egun hotan eguitendiren oracioac, eta obra onac, eguinbiardire berzetan baño gogotiago; vicibiarda berzetan baño humillago, [104] eta iduquibiarda paciencia gueyago trabajuetan; bada bederazi egun hoc izanbiardute besta bazuec bezala San Jose gloriosoaren honraraco.

Guratsoac, eta Nauşi Echecho Andriac procuratubiardute hequen echia izandadien Jesus, Maria, eta Josepen echia bezala; bada an secular iñorc ere ezuen [105] adituco ocasio gaistoric, camorraric, edo guerraric batere; baicic gucia izanducen baquia eta conformidadia, amorioa, eta santidadia. Cifiezco devocioa naiduenac izan San Josepen gana, procuratubiardu confesa, comezacia alduen obequiena bederazi egun hotatic batian; edo ezpaldinbadaiteque iñolare, [106] eguiñendu acto contriciozco bat, guisartan eguindezan Novena au garvitasun obiarequin. Artaz landara, procuratuodu egun hotan altuen Mezac enzutia; egunoro albadezaque, egunoro; edo berzela Novena gucian siquiera bizpairu; vitzenduelaric, eta berrizduelaric bere devocioa alduen gueyena Mezaco [107] demboran, guisortan Sandu glorioso onec presentadizon Gure Jaunari bacoachac escazendiona, eta logradadien obequi.

Enfin Novena ontan parazendire bitarteco Aingueruac; eta nola Aingueruac baitire bederazi generotacuac, argatic errepartizendire bederazi egun hotan. Bada bazuec nombrazendire [108] Aingueru sollac; berze bazuec Arcangelac; berze ba-

zuec Principaduac; berze bazuec Potestadiac; berze bazuec Virtutiac; berze bazuec Dominacioniac; berze bazuec Tronuac; berze bazuec Querubiñac, eta enfiñ berziac Serafiñac.

Onequin conprenditucoduzue biarbada obequi [109] cer erratenden egunoro erratendiren oracioetan oriec aipazendirenian. Bada oriec guciec daude errepertituric bederazi egun hotan, ez berzetaco baicic, oriec baitire Ama Virgifiñaz¹ landara Ceruan arquizendiren criatur[ar]lic² privilegiatuenac, garbienac, Sanduenac, eta gure Jaungoicoaren adisquideric [110] andienac, eta maiteenac, oriequin conparazeco San Jose gloriosoaren garvitasuna, gracia, santidadia, eta Jaungoicoarequin duen adisquidetasun andia. Novena ontan bada escadaquioque Sandu glorioso oni edocein gauza, baña particularqui escatubiarzayo logradezala Jaungoicoa ganic eriotz on bat eguiteco gracia. Ala guertadadiela. Amen.

[111] *Nola eguinbiarden Novena.*

*Lembicoric ciñatu, eta erranbiarda Jesu Christo nere Jauna.
Eta guero Oracio au.*

Egunoro erranbiarden Oracioa.

San Jose glorioso, izanbaicifiñ [112] Jaungoicoaren Ama Mariaren Senar dichosoa, eta garbia; eriozeco orduan agonian arquizendiren gucien Abogadoda; zure Esposa Maria Santisimari devocioa diotenen defendazalia: Nic arzenzaitut egundanic, Jesusen, eta Maria zure Esposaren presencian, nere Jaun, nere Patron, ta nere Abogadotaco, logradezadan [113] eriotz on bat eguitia. Eta ofrecizendizut nere biotz gucitic, etzaitudela vtzico emendic aurrera. Arnazazu bada, zure servizutaco betico, eta parnazazu zure Esposa Maria Santisimaren lagunzaren azpian, eta Jesus onaren Misericordiaren azpian. Lagunzadazu nere accione [114] gucietan, eta baldinbada Jaungoicoaren gloriaraco, eta zure honraraco, nic alcanzadezadan deseazen, eta escazendudana Novena ontan, lograzadazu gure Jauna ganic mersedea au. Eta ezpaldinbada, cumplidadiela Jesu Christo nere Jaunaren vorondate sandua; eta lograzazu neretaco nere [115] animaren provechuraco gueyago convenidena, orai ta eriozeco orduan; ceñetan, suplicazendizut, assistizadazun, logradezadan zure medioz, neronec logratu eztezaquedena.

Orai escadezoque bacoachac Sandu gloriosoari [116] gueyago convenizayona.

Lembicico eguneco Oracioa.

Nere Jaun, eta [117] Jaungoicoa, nic ofrecizendizut lenbicico egun ontan San Jose gloriosoaren animaren garvitasuna, eta santidadia, ceñequin emancizun ainberze gusto; vnituric Ceruco Aingueruen garvitasunarequin. Bada au elegitucenuen, guardacezan, eta defendacezan zure [118] Seme maitia Herodes gaistoaren azaparretatic; eta guisa berian elegitucenuen izanzadien testigo, eta defendacezan zure Ama Sobee

(1) Eskuidatzian *Ama*- lerro bukaeran eta *Virginaz* hurrengo lerroan: beraz. *AmaVirginaz*.

(2) Eskuidatzian "criaturic".

ranaren virginidadia. Suplicazendizut, Jauna, iru orien merecimentuen gatic, eman-zadazun cere lagunza, eta gracia, conservanadien beti garbi ala gorpuzian, [119] nola animan, obretan, itzetan, eta pensamentuetan, anberze maitatu, eta estimatutuzun ezqueroztic virginidadia, edo garvitasuna guardatu izandudutenac; nic ere logradezadan dicha guardaziaz prenda valioso ori Jose Sandua dela medio; eta denbora berian Novena ontan escazendizudana, [120] izanbiarbalidinbadu zure honra, eta gloriaraco. Amen³.

Bigarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun, ta Jaungoicoa guztiz Poderosoa, nic ofrezcentizut bigarren egun ontan Arcangel [121] gucien merecimentu andiac, ceñei baitauzquizu encargaturic zure Providenciaren gauza inportaciozcuac, eta cuidadezaten, eta guardadezaten Eliz Ama Sandu gucien Vicarioa, baita Aita Sandua; eta hequin batian San Jose gloriosoarenac, conceditubaicenion dicha iduquiaz bere cargura Misterioric [122] andiena zure gloriaraco, eta yendeen provechuraco, baita guizon eguitia zure Seme maitia Espiritu Sanduaren obraz, eta virtutez Maria Virgifiñaren sabelian, celaric aren Espo-soa: Eta artaz landara, encargatubaicenion Amaz, eta Semiaz cuidazia. Escazendizut Jauna, zure Sandu maitiaren [123] merecimentuen gatic, emanzadazun gracia, cum-plidetzadan humildade, eta obediencia osoarequin, nere estadoaren obligacioac, denac izandaitecen zure honra, eta Gloriaraco, eta lagun proximoaren eta nere animaren provechuraco. Amen.

[124] Irugarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun, eta Jaungoicoa, misericordiaren Aita vrricaria, disponitubaituzu munduco governua, eta bigalibaicenuen cere Seme [125] maitia gure salvacioraco. Nic ofrezcentizut egun ontan Principaduen merecimentu valiosoac, bada hequen yaquindurian daucazu fiaturic Aingueruei, eta Arcangelei manazeco cargua, zure ordenac puntual cumplidetzaten; [126] eta guisa berian fiatubaitiezu Mundu ontaco Principiac, eta Erreguiac governazia; eta hoquin batian ofrezcentizut Patriarca San Jose gloriosoaren merecimentuac, encargatubaicenion criatura gucien Erreguiñaren echiaz cuidazia, eta governazia; eta baita [127] Erregue gucien Erreguiarena ere: eta emanbaicenion deseyo andi bat mundu gucia zure Legue sandura convertizeco. Supplicazendizut, Patriarca Sandu onec ontan emancizun gustoa gatic, nic alcanzadezadan nere pasione gaistoac osoqui sugetazeco gracia, deseyo [128] fin bat becatariac convertizeco, eta Novena ontan escazendudana zure icen sanduaren honra, eta gloriaraco. Amen.

Laugarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun, ta Jaungoicoa, guztiz Poderosoa, [129] aitiorzenbaitute, ezaguzenbaitute, eta borchaz bada ere adorazenbaitute zure Podoria fiñic gabecua Demonioac beurec; eta baitaude sugetatuac zuregatic Ceruco Potestadiac deizendiren Aingue-

(3) Amen ondolik, *Los gozas o versos*, 182 erantsi du.

ruetara; eta ezpaituzte tentazen yendiac, anberze nola nailuqueten, Aingueru hoc direla medio, bada hoc sugetazentuzte: Nic ofrecizentizut [130] Aingueru yaquinsu hequen mercedimentu valiosoac, eta nere Abogado Poderosoa San Jose gloriosoarenac, bada ari emancenion gracia, eta podoria librazeco zure Seme Santisimoa Herodesen errabietic, eta izateco guizonen guardazalia, eztaitecen erori Demonioac ematentioz-ten [131] tentacioetan, anizec probatuduten bezala: Escazendizut Jauna humillqui, sandu glorioso au bitarteco yarendelatic, nic ere garaidetzadan etsai gaistoaren tentacioac, eta logradezadan particularqui Novena ontan escazendizudana, guero eriotz on bat eguitendudalatic, icusidezadan, [132] eta gozadezadan zure Divina Magestadia, Jesus, Maria, eta Josepen conpañian. Amen.

Vosgarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun, ta Jaungoicoa, criatubaicintuen Ceruco [133] virtutiac governazeco, eta muguizeco Ceruac, eta eguiteco ango Planeta hequen medioz emen lurrian gauza guztiz milagrosoac, Mundua, eta zure Eliza governazeco convenidirenac: Nic ofrecizentizut Espiritu bienaventuratu, eta dichoso hequen mercedimentu valiosoac, eta dembora berian [134] San Jose gloriosoac bere virtuteequin irabacicituenac; elegitubaicenuen izanzadien Jesus, eta Mariaren Burua, eta governazalia, noiz eta convenicen cunplizeco zure Providenciatic disponizenuena, eta emanbaicenion anberze milagro eta aña andiac eguiteco virtutia, eta potestadia, nola [135] probatuduten ari devocioa izandudiotenac: Escazendizut aren medios, eta Maria Virgifiaren medioz, eztadiela arquite nere baitan berze movimenturic, baicican Cerucucac bezalacuac, eta izandezadan dicha ez maitaziaz mundu onetan berzeric anberze nola [136] ceurri⁴; eta artaz landara Novena ontan escazendizudana, baldin convenibada zure Icen Sanduaren honraraco, eta nere animaren provechuraco. Amen.

Seygarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun Omnipotentia, [137] eta Soberanoa, baitauzquizu paraturic zure podore andiarequin Ceruco Dominacioniac berze Aingueruen Governadore, eta burutaco, eta Aingueru hec ministro lealac bezala, baitaude prest cumplizera obediencia osoarequin zure vorondate sanduaren ordenac: Nic ofrecizentizut [138] egun ontan Criatura eder hequen mercedimentu andiac, eta hequin batian Patriarca San Jose gloriosoarenac, emanbaicenion dicha izatiaz Ama Virgifiaren echeco nausia, eta aren manuaeren azpian egonbiarbaizuten Jesus, eta Maria; baña anberze graciarequin, ecen beti zauquien bere burua berziac baño gutiagotaco, [139] zauquelaric ministro lealac bezala obediencia osoa zure ordenac cumplizeco. Suplicazendizut, Jauna, zure Ministro fidel au bitarteco yarendelatic, quenzenzaidelatic sobervia, eta vanidadia, eman- z adazun deseo fiñ bat eguifiazteco nere cargura daudenei zuc cere Legue Sanduan aguinzenduzuna; artaz landara [140] gracia osoqui obedizeco zure Mandamentu Sanduac ordenazentuzten gaucetan, ni baño gueyago direnei; eta convenibada, Novena ontan escazendudana. Amen.

(4) Hola dio: *ceurri*.

Zazpigarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun, eta [141] Jaungoicoa, eguinbaicintuen Ceruco Tronuac, hetan descansazadien zure Divina Magestadia graciaren, eta gloriaren asentuan bezala: Nic ofrecizentizut egun ontan Espiritu dichoso hequen mercedimentu valiosoac; eta hequin vnituric San Jose gloriosoarenac, elegitubaicenuen Tronutaco bezala, artan descansazadien zure Seme [142] Santisimoa guizon eguiñic; suplicazendizut zure Seme maitiac izanduzuen gustoa gatic egotiaz aiñ maiz Sandu glorioso onen besotan, eta Patriarca Sandu onec emancition besarca garbi hequen gatic, gozo vtsez nigarrez bustizenzuelaric aren arpegui sandua, emanzadazun biotzeco garbitasun andi bat, quenzendiozularic [143] nere biozari munduco gaucetara duen aficionia, eta aren barrenian formadadien descansuzco Tronu bat, an egondadien zure Divina Magestadia, eta ni vicinadien zure gracion. Alaber escazendizut, emanzadazun Novena ontan escazendudana, convenibada zure [144] honra, eta gloriaraco. Amen.

Zorcigarren eguneco Oracioa.

Gure Jaun, ta Jaungoicoa yaquinduri ciñezcoaren iturria, [145] criatubaicintuen Querubiñac, emancezoten berze Aingueruei, beurec zure ganic artuzuten yaquinduria; Nic ofrecizentizut Espiritu yaquinsu orien mercedimentuac, eta Patriarca San Jose gloriosoarenac, eguinbaicenuen aiñ zori onecua; ecen artubaizuen [146] Salvadore beraren agotic, eta Querubiñen Erreguiñaren agotic biarzuen yaquinduri gucia. Escazendizut aren medioz, nic ere yaquindezadan nola salvatubiarnaicen, baita yaquinduriric biarrena, yaquindezadan nola beldur izanbiardudan zutaz, baita yaquinduri gucien principioa, [147] eta guero icasidezadan nola eracutsi berzei, aprobechadaitecen nere itzequin eta obrequin emantedioden exemploaz; eta ontaraco escazendizut, convenibada, emanzadazun Novena ontan escazendudana. Amen.

[148] Bederazigarren eguneco Oracioa.

Jaungoico gure Jauna, baizara amoriozco suba, eta su ontan izanbaizuten parte Serafiñac, criatubaicintuen [149] izanzaitecen criatura bazuec zure amorioz betiac, icustenzaituztelaric arguitasun andiangoarequin. Ofrecizentizut azqueneco egun ontan amorioz erreric dauden Serafin orien mercedimentu valiosoac, eta hequin batian Patriarca San Jose gloriosoarenac, eguinbaicenuen Serafin [150] bat bezala, paratuenuenian Matrimonioan Serafiñen Erreguiñarequin berarequin, ematenciolaric obligacioa, Aita on batec bezala, cuidaziaz zure Seme Guizon eguiñaz, etorribaicen mundu ontara zure amorioaren suba barrazera. Nic escazendizut zure [151] ontasunaren arguitasun bat aiñ andia ecen berritudezan nere baitan Patriarca Sandu aren medioz amorio bat aiñ garbia, eta fiña, ecen consumitudezan, zure Divina Magestadiari ofendituzedoquen gucia, eta aumentadadien nere baitan zure honra ta gloriaraco den [152] gucia. Eta ontaraco, eta nere animaren provechuraco convenibada, escazendizut emanzadazun Novena onta escaturic daucadena. Amen.

Misterioac¹.[153] *Misterio Gozosoac.*1².

Jesus onaren Ama maitia,
Gracia bat dizut escazen;
vorz Miserio gozoz betiac
lagungaizazu esaten,
lagungaizazu esaten. [154]
Devocio onez esandezagun
lenengo Misterioa;

Guiagaizazu Cerura beti
Virgña biozecua,
Virgña biozecua.

1.

Aingeru batec ecarrizun
berri bat eciñ obia:
zu baitan encarnatubiarzela
[155] Aita Eternoaren Semia,
Aita Eternoaren Semia.

Norc esangodu
ceiñ andia cen
artucenuen gozoa?
Ceorc iducazu Ama Sandua
gu salvazeco contua,
gu salvazeco contua.

2.

Santa Isabelen visitazera
yuanciñenian Andria,

Graciaz eta bedicio andiaz

[156] betecenuen gucia;
betecenuen gucia.

Norc esangodu &.

3.

Yayocenia Portale artan
Virgña zure Semia,
yayocizayon mundu itsuari
biarzuen argui gucia;
biarzuen argui gucia.

Norc esangodu &.

4.

Presentazera Semiarequin [157]
Templora yuanciñenian,
exemplo andi bat vtziciñigun
gueroco mundu gucian;
gueroco mundu gucian.

Norc esangodu &a.

5.

Galduric cere Seme maitia,
iru egunen barrenian
arquitucenuen Mastru [158] eguiñic
ango Doctoren artian;
ango Doctoren artian.

Norc esangodu &a.

Misterio Dolorosoac.

1.

Getsemanico Baraze artan
Jesus cegoan dolorez,
agoniequin penen [159] artian,
icerzencela³ odolez,
icerzencela odolez.

Norc esangodu cer angustia
orduan artucenuen?
lagungaitzazu orai ta guero
betico gal ezgaitecen,
betico gal ezgaitecen.

(1) Izenburu hau guk ipinia da.

(2) Ez dakigu zer esan nahi duen 1. zenbakiak.

(3) Hol dio, "icerdzencela"ren ordez.

2.

Borz milla azote, ta are gueyago
gu gatic emanitzuten,
[160] cerengatican gure becatuac
cere contuan cintuen;
cere contuan cintuen.

Norc esangodu &a.

3.

Arance lazez eguiñacaco
Corona cruel batequin
yosicizuten buru sandua;
burlazenciren arequin;
burlazenciren arequin. [161]

Norc esangodu &a.

4.

Jerusalengo Carriquetatic
Guruze pisu batequin
eramanzuten Calvariora,
erorzenzela arequin;
erorzencela arequin.

Norc esangodu &a.

5.

Guruze artan [162] itzez yosiric,
an vtzizuen vicia;
gure animac galetzaitecen
pasatuzuen gucia;
pasatuzuen gucia.

Norc esangodu &a.

Misterio Gloriosoac.

Misterio Gloriosoac

1.

Etziren iru egun pasatu [163]
penac acabatu ezquero,
vitzuric Seme Glorioso
icusicenuen guero;
icusicenuen guero.

Norc esangodu &a.

2.

Berroguei egun pasatu eta
Cerura igancenian,
gozoz beteric ceoan Jesus
[164] Aita Eternoaren aldian;
Aita Eternoaren aldian.

Norc esangodu cer alegria
orduana artucenuen
lagungaitzatzu orai ta guero
betico gal ezgaitecen;
betico gal ezgaitecen.

3.

Tristura franco vtzibaizuen
Jesusec despeziarequin,
consolatuçifñeten osoqui
[165] Espiritu Sanduarequin;
Espiritu Sanduarequin.

Norc esangodu &a.

4.

Gauza guciac ongui eguin ta
betecenian dembora,
Ama beria eramanzuen
Jesusec bere ondora;
Jesusec bere ondora.

Norc esangodu &a.

[166] 5.

Mundu ontaco, eta berzeco
criaturen Erreguiña,
eguiñicifñuen cere Semiac
guc biarguenuen adifña;
guc biarguenuen adifña.

Norc esangodu &a.

Explicazendire Misterioac.

[167] *Misterio Gozosoac.*

1.

Lenbivicua, da Encarnacioco Misterioa.

Au da, nola Aingueru San Gabrielec earriric noticia Cerutic Jaungoicoaren Seme Divinoa Eguincen Guizon Ama Virgifiaren sabelian Espiritu Sanduaren obraz, eta virtutez.

2

[168] *Bigarrena, da Ama Virgifiac Santa Isabeli eguincion Visita.*

Au da, nola Aingueruac emanbaicion noticia Ama Virgifiari, aren lengusfiña Santa Isabel zarra izanic ere, bacituela sei illabete embaraturic cegola San Juan Bautistaz, beila demboraric galdu gabe yuancizayon Jaungoicoaren Ama dichosa au visita eguitera, eta alegratucen [169] eche gucia, betezuelaric Seme Santisimoarequin batian Ceruco Graciaz, eta bedicioz.

3.

Irugarrena, da Jesusen yayozia.

Au da, nola Ama Virgifiaren sabelian bederazi illabete pasatu ta ondoan yayocen Jesus Divinoa Belengo Portalian, cantazencitioztelaric Aingueruac alabanza admirabliac.

[170] 4.

Laugarrena, da Ama Virgifiaren Presentacioa bere Seme Divinoarequin Temploan.

Au da, nola orduco Leguiac ordenazenzuen bezala, berrogei egun libratu ta, passatu ta onduan, presentatucen Elizan Maria Santisima bere Seme [171] Santisimoarequin, Leguiac ez obligaturic ere, solamente ondocoei exemplo ematiagatic; advertizendelatic, Temploa erratendenian, comprendizendela Eliza.

5.

Vorzgarrena, da nola Jaungoicoaren Seme Divinoa aurra celaric, galdu ta onduan arquituzuten Elizan.

[172] Au izanducen modu ontan. Yuanciren San Jose, eta Ama Virgifiña Jesus Divinoarequin amavi vrte cituelaric, cenbait ocasioz yuatenciren bezala, Jerusalengo

Elizara beren devocioac eguitera, berze anitz yende yuatenciren bezala. Beren lanac eguin ta onduan asiciren beren echera izulibiarzutela, eta vidian ciduacelaric, auteszuten falta cela⁴ beren Seme Santisimoa. Baña nola guizonquiac baiciducacin guizonquiequin, eta emacumiac emacumeequin, San Josepec [173] vstezuen bere Ama Santisimarequin ciduayela, eta Ama Virgifiac berriz vste zuen San Josepequin vidiciduayela, edo an nonbait yenden artian. Eta ala ez batari, eta ez berziari etzizayoten imagiñatu galducela. Seguituzuten bada beren vidian; baña icusizutenian ezela ifion ere agueri artuzuten ala batac nola berciac, pena, eta pesalumbre bat pensadaitequen andiena.

Izuliciren beren cuidadoarequin berriz Jerusalem icustera ya por si acaso an guelditu [174] otecen; eta iru egun aren billan pasatu ta onduan, arquituzuten Elizan an yuntazenciren Doctoreen artian, denei eracusten.

Misterio Dolorosoac.

1.

Lenbivicua,

Da nola Jaungoicoaren Seme Divinoa [175] egonduen oracioan Getsemani deizenzen Baraze batian, eta nola pasatucituen penac eta congojac aifñ andiac ecen icerditubaicen odolez.

2.

Bigarrena,

Da nola azotatzuten Pillare batera loturic.

3.

Irugarrena,

[176] Da nola paratucioten buruan arancezco Corona, ematenciotelaric torm[en]tu⁵ icigarria.

4.

Laugarrena,

Da nola eramanzuen Guruzia soñian Calvarioco mendira.

(4) Guk erantsia da *cela* adizkia.

(5) Eskuidatzian "tormu" dago, eta laburgailurik gabe.

5.

Vorzarrena,

Da nola crucificatuzuten [177] Guruzian.

Misterio Gloriosoac.

1.

Lenbiccua,

Da nola Jaungoicoaren Seme Divinoa ill ta irugarren egunian erresucitatucen Gloriaz, eta edertasunaz bet[i]a.

26.

Bigarrena,

[178] Da nola andic berrogeigarren egunian iganzen Ceruetara Gozoz; Gloriaz, edertasunaz, eta Magestadez betia; eta nola yarricen bere Aita maitiaren escuñetaco aldian.

3.

Irugarrena,

Da nola Ama Virgña, eta Apostolu Sanduac gueldituciren triste, eta penaturic Jesus Santisimoa Ceruetara yuatiarequin; [179] baña nola alegratuciren, eta consolatuciren declaratu eztaitequen maneran andic amargarren egunian, etorribaicizayoten Espiritu Sandua.

4.

Laugarrena, da Ama Virgñaren Asumcioa.

Au da nola errantugun hoc gucioc guertatu ta ondoan, Ama Virgña vicitubaicen guero ere cenbait vrtez, ordua allegatucizayonian [180] ilzen, gucioc illbiardugun bezala; baña ilzen, cen bezala Santa baten erioziarequin. Bere Seme Divinoac ezpauzen consentitunai lurrac, eta arrac yaten gueldizadien sepulturam, vitzuzuen, eta eramanzuen gorpuzarequin, ta animarequin Cerura, eta an dago orai viciric bere Seme Santisimoaren onduan.

(6) Eskuidatzian ez du ipini 2., baizik eta 1 errepikatu du, eta punturik gabe.

5.

Vorzgarrena, da nola Ama Virgiña coronatua izanducen [181]
criatura gucien Erreguiña Soberanataco.

Au da, ala nola Jesu Christo da Mundu ontaco, eta berzeço criatura gucien
 Erregue Soberanoa, ala nai izanduzuen Jaun Divino onec bere Ama maitia, eta
 Santisima izancedien criatura gucien Erreguiña.

[182] San Jose gloriosoaren Novenan cantadaitezquen versoac.

Gusto, ta¹ atseguin andia
 arzendut Jose² [183] garbia,
 ceren cenuan esposa
 Jesusen Ama Maria.

Ceren alegratucifian
 yaquinducenuenian,
 Espiritu Jauna gandic
 Esposac artuzuela;
 bere sabelian zuena:
 arzendut gozo andia;
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster &a³.

[184] Cer gozo bedecatua
 Arzayac emancizuten,
 noticiatubaicinduzten,
 gure Jesus yayocela;
 Ta agoz gañian cegola,
 arzendut gusto andia,
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster &a.

Norc erranendu Josef,
 cer⁴ contentu Cerucua

[185] cenuena yaquitian⁵,
 Jesus icena biarzuela⁶;
 Cerutic noticia cela⁷;
 arzendut placer andia;
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster&a.

Zure bioza cegon
 dena gozoz beteric,
 aditucenuenetic,
 gure Jesusec biarzuela;
 gu gatic eman [186] odola;
 arzendut gusto andia:
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster &a.

Cembat consolu cenuen,
 ez tut erranen Josef,
 icusiric cerorrec
 Idoloac lurrera;
 Christoc botacituela;
 arzendut gozo andia;
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster &a.

(1) *Oieregi* I-en (O) bi hitz hauek falta dira, papera hautsirik.

(2) O-n "Josef", eta horrela berriz ere beitiago.

(3) O-n "Pater noster *ta Ave Maria*".

(4) O-n *cer*, guk ipini genuen *zure*-ren ordez.

(5) O-n *iii* bakarrik irakurri ahal izan genuen lerro honetan.

(6) O-n *Jesus* bakarrik leitu genuen.

(7) O-n *Cerutic no* bakarrik irakurri ahal izan genuen.

Aingueruac Cerutic
 [187] avisatucinduzten
 atrazeco Egiptotic⁸,
 Ama Semiac arturic⁹.
 A! cenbat placer cenuen!
 nic ere arzendut andia,
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster &a.

Galduric gure Jesus
 Elizan arquituzuten,
 guciei eracusten
 gozoz ecin ciñauden.
 Nic ere daucat bioza
 [188] alegriaz choll betia;
 Ceren cenuen &a.
 Pater noster &a.

V. Ora pro nobis Beate Josef.

R. Ut digni eff[ic]iamur promos[s]ionibus Christi.

Oratio.

Santis[s]imae Genitricis tuae Sponsi quaesumus Domine, meritis adiuuemur, vt quod pos[s]ibilitas nostra [189] non obtinet, eius nobis interces[s]ione donetur. Qui vivis, et regnas.

[192] Nola erresucitatucen Jesu Christo.

Ateraciñen bezala
 Sepulturatic vicia,
 becatutic aterazeco
 iguzu Jesus arguia.

parte izanbaicenuten,
 Infernuco su, ta garretan
 [194] an zaute orai pagazen.
 Eta zuen ondocoeei ere
 emandiozue galvidia.
 Becatutic &a.

Yudoac, eta Pilatos,
 Lucifer invidiosoa,
 cer provechu ateraduzue
 ilziaz Jaun Cerucia?
 Eta hic ere erranzaguc
 Judas traicioz betia.
 Becatutic. &a.

Berdin, len baño ederrago,
 izanbaldinbazaitequen,
 irugarren egunian
 vizturic anche ateracen.
 Norc erranendu, nola zagon,
 eta ceñ gloriaz betia.
 Becatutic &a.

[193] Beiñicpeiñ, hic Judas falsoa,
 eztuc berzeric atera,
 ere burua vrcaturic,
 botabaiyuen galzera.
 Vrriquitucizaiquen, baño
 denbora cela ez ordia.
 Becatutic, &a.
 Eta berze guciac ere

[195] Jaun andi onen Ama ederra,
 Ama Virgña Maria,
 cenbat alegratuciñen,
 icustiaz Seme maitia!
 Zuc badaquizu cerbait
 aren Gloriaren berria.
 Becaturic &a.
 Icusicenuen bada,

(8) O-n "Egiptotic".

(9) Lehenbiziko lau lerro hauek bakarrik irakurri ahal izan genituen O-n, papera hautsirik zegoelako. O-n falta dira baita ere hurrengo bertsoa osorik eta latinez dauden bukaerako oroitzak.

lenbici, lenbicicoric
 Magestadiaz yaunciric
 Semia erresucitaturic. [196]
 Cer errancenioten elcarri
 norc erranendu Andria.
 Becatutic &a.

Eta zu zori onecua,
 becatari izana andia!
 noraño allegatu otecen
 zure gozoaren neurria?
 Arqitu artañoocoan
 nigarrez ha! ceñ bustial!
 Becatutic. &a.

Zutaz minzonaiz [197] orainche
 Magdalena gloriosa,
 Ama Virgñaz landara,
 ñor ere ez aña dichosa.
 Sepulturatic ateracen
 biarcenuen Yaun andia.
 Becatutic &a.

Bazco goicerat yauncñen
 Gorpuzaren icustera;
 Aingueru bat icusi, ta
 izulicñen ichera.
 [198] Ustex Yauna eramanzuten
 andic, hay! zure tristia!
 Becatutic. &a.

Berriz yauncñen Sepulturara,
 ta enfin allegatucñen,
 berac gracia eguñic,
 viciric an icustera.
 Jaungoicoaren icusteco
 norc luquen aña miñ andia!
 Becatutic. &a.

Zuec ere icusicenuten
 apostolu sagratuac; [199]
 baña Thomas, Juan, eta Pedro
 cñfñeten señaletuac.
 San Pedro gucien Aita Sandu,
 San Juan adisquide andia.
 Becatutic &a.

San Pedro, eta San Juani
 aguertucizaizuen lenic,
 guero yuntoan guciei
 edertasunaz beteric.
 Thomasec etzuen icusi,
 baicican zuen adizia.
 Becatutic. &a.

[200] Etzuen bada siñetsi nai
 cenbat erratencioten,
 erresucitatucela,
 berac ezpazuen icusten;
 escuetaco, ta oñetaco
 zuloac, eta gucia.
 Becatutic. &a.

Nor ezta arrituco orai,
 ceñ ona den gure Jauna?
 cargu eguinzadien obequi,
 bera yuanzen aren gana.
 [201] Eracutsicition oñac,
 escuac eta gucia.
 Becatutic &a.

Orduan siñetsizuen,
 eguiazqui vitzucela;
 gucien Yaun ta Yabia
 an presentian zuela.
 Adoratuzuen beila
 gucien Salvazalia.
 Becatutic. &a.

Baña eztidazu erranen
Santo Thomas gloriosoa,
cergatic ezenion eman
lagunei fede osoa.
[202] Ortan dio San Gregorioc
dela misterio andia.
Becaturic &a.

Dio Doctore Sanduac,
Jincoac permitituzuela;
gure Fedia firmiago
orrequin izanencela.
Gure Jauna vitzucela
quencenda duda gucia.
Becatutic. &a.

Ori ezpalizeque asqui,
[203] yuntatuciren lagunac,
vitzuric cusizutenac
vorzetaneun pasatuac.
Ascotan logratuzuten
aren Grandeza icustia.
Becatutic &a.

Berroquei egun hetan naiz
Salvatore eguneraño,
an zuten eztaitequena
explicatu egundaño.
Norc luquen dicha [204] icustiaz
Ceruan aifñ Jaun andia.
Becatuti., &[a].

Yatenzuen, ta edatenzuen
amorio andi batequin;
igual cela eracusteco
guizontasunian guciequin.
Guizona cela vra ere
celaric Jaungoico andia.
Becatutic. &a.

Norc erranendu, yende hec
cer escola icasizuten!
cer gauzac, ta ceifñ ederrac
aditubidecizuten!
Lurrian baldinbada gloriaric
vra cen sifnez andia.
Becatutic. &a.

[205] Jesus ona eta dulzia,
Cerura yuan bitartian,
maiz emancenuen Dotriña,
vicigaitecen baquian.
Baña baquia parazeco
zuc baituzu graciandia!
Becatutic. &a.

Bada zu zaran ezquero
baque onaren yabia,
ala baituzu icena,
Baquiaren Erreguia.
Emen, ta guero Ceruan
iguzu firm[e]¹ fi[r]mia.
Becatutic. &a.

Ateraciñen b[e]zala
Sepulturatic vicia,
becatutic [a]terazeco
ig[uzu] Jesus arguia.

(1) Papera hautsirik dago, hōri bera gertatzen dela hurrengo hitzean eta ondoko bertsoan.

HIZTEGIA

Laburdurak

a. aditza, ad. adberbioa, adj. adjetiboa, d. determinatzailea, i. izena, ik. ikus, io. izenordaina, j. juntagailua, p. posposizioa.

A

ADITU (a.) 'entzun', *adituco* 105.
 AGINDU (a.) 'manatu'. *aguinzen* 139.
 AGIZ (ad.) 'arras, guztiz'. *aguiz* comun 97,3.
 AGO (i.) 'aho'. *agotic* 146.
 AINGERU (i.) *Aingueru* 108,1.
 AL (i.) 'ahal'. *alduen* obequierna 105; *altuen* Mezac enzutiá 106; *albabadezaque* 106; *alduen* gueyena 106.
 ANDI (adj.) 'handi, haundi'. egun *andi* bazuec 98.
 ANIMA (i.) 'arima'. *animaren* 115,1.
 ANITZ-Z (d.) 'ainitz, asko'. *anitz* 'multum' 102,2; *anizec* 131.
 ARKITU (a.) 'aurkitu', eztadiela *arquitu* 135.
 AZKEN (d.) 'arzen, hondar'. *azqueneco* egun ontan 149.

B

BAITA (i.) 'barren, barru'. nere *baitan* 135.
 BAÑA (j.) 'baina, ordea'. *baña* 110.
 BAÑO (j.) 'baino, quam'. *baño* 103.
 BEDIZIO (i.) 'bendizio', *bedicioz* 169,1.
 BEILA (ad.) 'berehala'. *beila*, 168,2.
 BEKATARI (i.) *becatariac* 128,1.
 BELDUR (i.) 'beldur, ikara'. *beldur* izan 146.
 BERZE (d.) 'beste, berze', *berze* bazuec 108,1.
 BEZALA (j.) 'legez'. San Vicentec contacenduen *bezala* 101.
 BIGALI (a.) 'bidali, baldu'. *bigalibaicenuen* 124,2.
 BITARTEKO (i.) 'artekari, ararteko'. parazendire *bitarteco* Aingueruac 107,2.
 Borz-/Vosgarren (d.) 'bostgarren'. *Vorzgarrena* 171,2; *etab.*; *Vosgarren* 132,2.

D

DESEATU (a.) 'nahi izan', *deseazen* 114.

DESEIO/Deseo (i.) 'nahi', *deseyo* andi bat 127; *deseo* 139.

E

EGON/EGONDU (a.) *egotiaz* 142; *egondu* 175,1.
 ERIOTZ (i.) 'herig'. *eriotz* on bat 110.
 ERRAN (a.) 'esan', *erranbiarden* Oracioa 111,3.
 ESKUÑ (i.) 'eskuma'. *eskuñetaço* aldian 178,1.

G

GAISTO (adj.) 'gaizto', *ocaño gaistoric* 105.
 GISA (i.) 'modu, era'. *guisa* berian 118; *guisartan* 106; *guisortan* 107,1.
 GURATSO (i.) 'guraso'. *Guratsoac* 104,2.
 GUTI (d.) 'gutxi'. *gutiagotaco* 139-140.
 GUZI (d.) 'guzti'. *gucia* izanducen 105.
 GUZTIZ (ad.) 'arras, agitz'. gauza *guztiz* milagrosoac 133.

I - J

IAIO (a.) 'jaino'. *yayocen* 'natus est' 169,3.
 IAKINSU (adj.) 'aditu, ikasi, eskoiatu'. Aingueru *yaquinsu* hequen mercedentu valiosoac 130.
 IAN (a.) 'jan'. *yaten* 180,1.
 JAUNGOIKO (i.) 'Jainko, Jinko'. *Jaungoico* gure Jauna 148,2.
 IÑOR (io.) 'inor'. *iñorc* ere ezuen adituco 104,2.
 IUAN (a.) 'joan'. *yuan* 168,2.
 IUNTATU (a.) 'bildu'. *yuntacera* 174,1.
 IZAN/IZANDU (a.) *izanbiardudan* 146; *izandu* 142.

K

KENDU (a.) 'gabetu'. *quenzenzaidelari*c 139.

KOMEKATU (a.) 'komikatu, komuniatu'.
confesa, *comecazia* 105.

L

LANDARA (ad.) 'gainera'. Artaz *landara* 106.
LOGRATU (a.) 'lortu'. *logradadien* 107,1.
Ageri da *alkanzatu* ere.

M

MAITATU (a.) 'onetsi, maite izan'. *maitatu*,
eta estimatutuzun ezqueroztic 119.
MAIZ (ad.) 'sarri, usu'. egotiaz aifñ *maiz* 142.
MANATU (a.) 'agindu'. *manazeco* cargua 125.
MANDAMENTU (i.) 'manamendu, agindu'.
zure *Mandamentu* Sanduac 140,1.
MERCIMENTU (i.) *mercimentu* andiac 121.
MERSEDE (i.) 'mesede, fabore'. *mersede* au
114.

D

DA 'da'. *da* 100,1; *den* 109.
DADIEN 'dadin'. *logradadien* 107,1; *ezta-
dien...* *manchatu* 102,2.
DAITEKE 'daiteke'. *eguindaiteque* 97,3.
DAITEZEN 'daitezen'. *izandaitecen* 123,1.
DAKIOKE 'dakioke'. *escadaquioque* Sandu
glorioso oni edoecin gauza 110.
DETZADAN 'ditzadan'. *garaidetzadan* 131.
DETZATEN 'ditzaten'. *cumplidetzaten* 125-126.
DEZADAN 'dezadan'. *alcanzadezadan* 114;
icusidezadan 131-132.
DEZAKE 'dezake'. *leitudezaque* 96,2.
DEZAKET 'dezaket'. *logratu eztezaquedena*
115,1.
DEZAKETE 'dezakete'. *adidezaqueten* guisa
96,2.
DEZAN 'dezan'. *logradezala* 110.
DEZATEN 'dezaten'. *cuidadezaten* 121.
DEZOKE 'diezaioke'. *escadezoque* 115,2; *ofen-
ditudezoquen* 151.
DEZON 'diezaion'. *presentadezon* 107,1.
DIO 'dio'. *escazendiona* 107,1.
DIOT 'diet'. (berzei) *ematendioden* exem-
ploaz 147.

MODU (i.) 'gisa, era'. Au izanducen *modu* on-
tan 172.

N - O - P

NIGAR (i.) 'negar'. *nigarrez* bustizen 142.
ONGI (ad.) 'ondo, ontsa'. *ongui* empleatuac
98.
PASIONE (i.) 'desira'. nere *pasione* gaistoac
127.
PODORE (i.) 'botere, ahaltasun'. zure *Podore*
andiarequin 137.

S - Z

SANDU (i.) 'santu, saindu'. *Sandu* glorioso
oni 98.
SERBIZU (i.) 'zerbitzu'. Arnazazu bada, zure
servizntaeo 113.
ZINEZKO (adj.) 'egiazko, benetako'. *ciñezco*
devoçioa 98.

ADIZKITEGIA

DIOTE 'dijote'. *diotenen* 112.
DIOZU 'dizezu'. *diozularic* 143.
DIRE 'dira'. *dire* 103; *diren* 103.
DIZUT 'dizut'. *dizut* 113; *dizudana* 120,1.
DUGU 'dugu'. *dugun* 180,1.
DUT 'dut'. *dudana* 114; etab.
DUZU 'duzu'. *baituzu* 124,2.
DUZUE 'duzue'. *duzue* 108,2.

L - N

LUKETE 'lukete'. *nailuqueten* 129.
NADIEN 'nadin'. *conservanadien* 118.
NAZAZU 'nazazu'. *Arnazazu* 113; *paranaza-
zu* 113.

T

TIEZU 'dizkiezu'. *fiatubaitiezu* 126.
TIOZTE 'dizkiete'. *ematentiozten* tentacioe-
tan 130-131.
TIZUT 'dizkizut'. *tizut* 120,3.
TU 'ditu'. *altuen* Mezac enzutia 106.
TUGU 'ditugu'. *tugun* 179,3.
TUZTE 'dituzte'. *tuzte* 129.
TUZU 'dituzu'. *tuzun* 119.

Z

- ZADAZU 'iezadazu'. Lagunzadazu 113; lo-
grazadazu 114.
- ZADAZUN 'iezadazun'. asistizadazun 115,1;
emanzadazun 118.
- ZADIEN 'zedin'. izanzadien testigo 118. Ik.
Zedien.
- ZAIO 'zaio'. escatubiarzayo 110.
- ZAITEZEN 'zitezen'. criatubaicintuen izan-
zaitecen criatura bazuec zure amorioz be-
tiac 149.
- ZAITUT 'zaitut'. arzenzaitut 112; etzaitudela
vtzico 113.
- ZAITUZTE 'zaituzte'. zaituztelaric 149.
- ZARA 'zara'. baizara 148,1.
- ZAZU 'ezazu'. lograzazu 114.
- ZEDIEN 'zedin'. izancedien 181,2.
- ZEN 'zen'. cen 101.
- ZENION 'zenion'. cenion 121.
- ZENUEN 'zenuen'. cenuen 117.
- ZEZEN 'zezan'. defendacezan 117.
- ZEZOTEN 'ziezaieten'. (Querubifac) emance-
zoten berze Aingueruei 145.
- ZINTUEN 'zenituen'. eguinbaicintuen 141;
criatubaicintuen 132,3.
- ZIÑEN, 'zinen'. ciñen 112.
- ZION 'zion'. eguincion 168,1.
- ZIOTEN 'zioten'. cioten 176,1.
- ZIREN 'ziren'. ciren 172.
- ZITION 'zizkion'. emancition 142.
- ZITIOZTEN 'zizkioten'. citioztelaric 169,3.
- ZITUEN 'zituen'. cituen 175,1.
- ZIZAION 'zitzaion'. valiaticizayon 100,2.
- ZIZAIOTEN 'zitzaien'. cizayoten 171,1.
- ZIZAIZKION 'zitzaizkion'. apareciticizaiz-
quion 101.
- ZIZUN 'zizun'. cizun 117.
- ZUEN 'zuen'. zuen 101.

ADIZKI TRINKOAK

- DAGO 'dago'. dago 180,1.
- DAUDE 'daude'. daude 109.
- DAUKAT 'daukat'. daucadena 152.
- DAUKAZU 'daukazu'. daucazu 125.
- DAUZKIZU 'dauzkazu'. baitauzquizu 121.
- ZAUKEN 'zeukaten' (?). zauquelaric 139. Ik.
Zaukien.
- ZAUKIEN 'zeukan'. (San Josepec) zauquien
bere burua 138.
- ZEGON 'zegoen'. cegola 168,2.
- ZIDUAIN 'zihoan'. ciduayela (Jesus) 173,1.
- ZIDUAZEN/-ZIN 'zihoazen'. ciduacelaric 172; ci-
duacin 172.